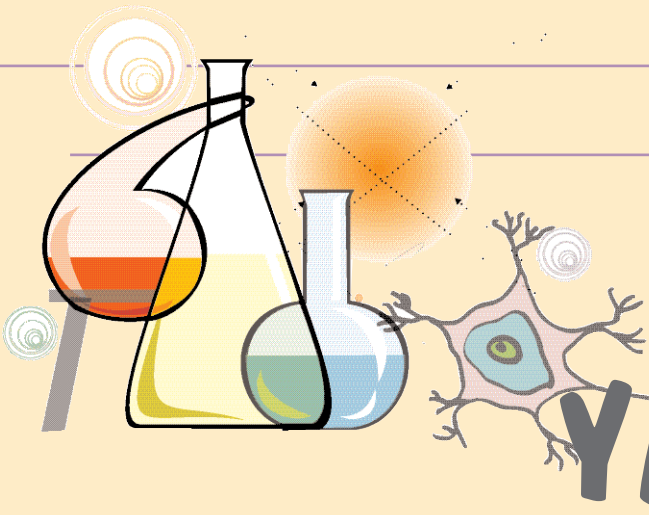

BİLİMİ YARATANLAR

Hayvan Dünyasının Kapılarını Açan Adam Konrad Lorenz

Konrad Lorenz adını belki Albert Einstein kadar çok duymadınız. Oysa biyoloji dünyası, onu hayvan davranışları konusundaki çalışmaları nedeniyle biyolojinin Einstein'ı olarak adlandırır. Avusturyalı bilimadamı, hayvan davranışlarını konu alan "etoloji" biliminin kurucularından biri olarak kabul edilir. Şakayla karışık olarak, onu gri kazların "babası" olarak adlandıranlar da vardır. 1989 yılında yaşama gözlerini yuman Lorenz, bu tarihe kadar hayvan dünyasının kapılarını insanlara açan ve onların yaşamlarını bizlere tanıtan insan olarak tanınmasına neden olan çalışmalarını yürüttü.

Konrad Lorenz, 1903 yılında Avusturya'nın Altenberg kentinde doğdu. Ailesinin büyük bahçesi olan bir evi vardı. Lorenz burada doğayla iç içe yaşarken, henüz küçük yaşta hayvanlara ilgi duymaya başladı. Bir ortopedi uzmanı olan babası, Konrad'la ilgilenmesi için Resi Führinger adında bir bakıcı tutmuştu. Resi bir gün, ünlü yazar Selma Lagerlöf'ün "Nils ve Uçan Kaz" öyküsünü Kon-

rad'a okudu. Konrad Lorenz, bu öyküden nasıl etkilendiğini ve yaşamının nasıl değiştiğini şu sözlerle anlatıyor: "Resi bana bu öyküyü okuduktan sonra ben de bir yaban kazı olmak için yanıp tutuşmuştum. Bunun mümkün olmayacağını anlayınca hiç olmazsa bir yaban kazım olsun istedim. Bu da olanaksız gibi görünüyordu. Ben de evcil kazlarla yetinmek zorunda kaldım. Bir süre sonra onların dav-

ranışlarından çok etkilen-
diğimi, ayrıca onları da
etkilediğimi fark ettim.”
Lorenz, kısa sürede kaz
ve ördek gibi hayvanları
incelemeye başlayıp,
davranışlarını not eder
olmuştu. Ayrıca Schön-
brunn hayvanat bahçe-
sinde hasta hayvanlara
bakıcılık yapıyordu. Zo-
olojiye ilgi duyuyordu,
ama 1922 yılında babası-
nın isteğiyle tıp okumak
için New York’a gitti. İki

dönem sonra Viyana’ya döndü ve tıp okulunu
burada bitirdi. Bu sırada hayvanlar üzerindeki ça-
lışmalarını da sürdürüyordu. Kısa süre sonra zoolo-
ji üzerine doktorasını tamamladı. Bu süre içinde
kargaları izleyerek onların davranışlarını anlatan
bir yazı yayımladı. Bu dönemde ördek ve kaz yav-
rularının öğrenme biçimleriyle ilgili çalışmalar da
yapıyordu. 1936 yılında ileride çok sıkı dost olaca-
ğı ve Nobel ödülünü paylaşacağı arkadaşların-
dan biri olan Hollandalı Nikolaas Tinbergen’le ta-
nişti. Tinbergen de hayvan davranışlarını inceliyor-
du. Hayvan psikolojisi ve davranışlarıyla ilgili çalış-
malarını yürüttüğü yıllarda İkinci Dünya Savaşı çık-
tı. Lorenz, Almanya’nın kendi topraklarına kattığı
Avusturya ordusunda doktor olarak çalışıyordu.
Almanya’nın savaşı kaybetmesinin ardından tut-
sak düştü ve Rusya’ya götürüldü. Rusya’da çeşitli
hastanelerde çalıştırdıktan sonra 1948 yılında ser-
best bırakıldı ve Viyana’ya döndü. Altenberg’e
döndükten sonra 1951’e kadar Karşılaştırmalı Eto-
loji Enstitüsü’nün yöneticiliğini yaptı. Bu dönemde
herkesin anlayacağı dille yazılmış iki de kitap ya-
yımladı.

Konrad Lorenz, 1950 yılında Max Planck Ensti-
tüsü’nde, Karşılaştırmalı Etooloji bölümünün kurul-
masına önayak oldu. 1954 yılında bu bölümde
yönetici olarak çalışacaktı. Lorenz, uzun yıllar Max
Planck Enstitüsü’nün çeşitli bölümlerinde yönetici-
lik yaptı. Ayrıca bir süre Altenberg’de bulunan
Avusturya Bilimler Akademisi’ne bağlı Karşılaştı-
rmalı Etooloji Enstitüsü’nde hayvan sosyolojisi üzeri-
ne çalıştı. Bu dönemde gri kazların genel toplum-

sal ve biyolojik ilişkilerini
ele alan “Gri Kazların Yılı”
adlı kitabı yazdı.

Lorenz, Rusya’da bu-
lunduğu yıllarda psikoloji
ve insan davranışları üze-
rine de gözlemler yap-
ma olanağı elde etmişti.
Farklı ülkelerde insanları
gözlemlediği çalışmaları
ileriki yıllarda davranış bi-
limleriyle ilgili çalışmala-
rında ona büyük yarar
sağlayacaktı. Saldırgan-
lığın insanda doğuştan

bulunduğunu savunan ünlü etolog Konrad Lo-
renz’e göre saldırganlık, tüm diğer canlılarda
da bulunan kavga etme içgüdülerinden kay-
naklanıyordu. Bu içgüdüyle ilgili itici güç, de-
ğişen oranlarda her insanda üretiliyordu. Saldır-
ganlığın ortaya çıkması, biriken bu itici güce ve
saldırganlık doğurucu uyarının varlığına ve gü-
cüne bağlıydı. İçgüdüsel davranış kalıpları, özel-
likle bu davranışların ortaya çıkış süreci ve eyle-
me dönüşmeleri için gereken sinirsel enerji kay-
nakları üzerine çalışmaları, hayvan davranışları-
nın anlaşılması yolunda önemli katkı yaptı.

Bir hayvanda aynı anda etkinliğe geçen iki
ya da daha çok temel dürtünün nasıl davranış
durumuna geldiğini inceleyen Lorenz, arkadaşı
olan Hollandalı zoolog Tinbergen’le yaptığı çalış-
malar sonucunda farklı davranış biçimlerinin
uyum içinde bir araya gelerek tek bir eylem diz-
isi oluşturduğunu gösterdi. Lorenz, ortaya attığı
kavramlarda türlerin davranış kalıplarının ekolojik
etkilerle değişip gelişebileceğini, bunun türün
varlığının devamına yönelik “uyarlanma” konu-
sunda yararlı olduğunu savundu. Lorenz, son yıl-
larda insan davranışları üzerine çalışırken hay-
van dünyasından ve çevreden uzak kalmıyordu.
1989 yılında ölünceye kadar çevre ve çevrenin
korunması üzerine çalışmalar da yaptı.

Gökhan Tok

Kaynaklar:
<http://nobelprize.org/medicine/laureates/1973/lorenz-autobio.html>
<http://home.tiscalinet.ch/biografien/biografien/lorenz.htm>